

Prikaz dokumenta: Kongregacija za katolički odgoj, "Muško i žensko stvori ih". *Za put dijaloga o pitanju roda u odgoju*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 185., Zagreb, 2019. (45 str., 57. br.).

Suočavajući se s teškim stanjem u odgoju, poglavito kada se radi o čuvstvenosti i spolnosti, Kongregacija za katolički odgoj, objavila je 2. veljače 2019. godine dokument pod naslovom: "Muško i žensko stvori ih". *Za put dijaloga o pitanju roda u odgoju*. Kongregacija uvodno naglašava sve izraženu antropološku dezorijentiranost, koja se, između ostaloga, očituje u provedbi nastavnih planova i programa prezentirajući tzv. neutralno poimanje osobe i života, što se suprotstavlja vjeri i zdravom razumu, s namjerom da se rastoči brak i obitelj te izbrišu razlike između muškarca i žene (1.). Narušavanjem kulturnoga i odgojnoga ozračja, predajući ljudsku samosvijest u individualističke ruke, stvara se *ideologija roda*, koja „niječe naravnu razliku i uzajamnost između muškarca i žene. Ta ideologija zamišlja društvo bez razlika između spolova, čime dokida antropološki temelj obitelji” (2.). Tema osobe i spolnosti neodvojiva je od „odgoja za ljubav“ (3.), a kršćanska antropološka vizija, u smi-

slu cjelovitosti ljudske osobe i komplementarnosti, vidi u spolnosti temeljnu sastavnicu osobnosti, jer iz nje vuče obilježja, koja na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini osobu čine muškarcem ili ženom (4.). Kongregacija nudi neka razmišljanja kao smjerokaz promičući metodologiju artikuliranu u trima stavovima: *slušati, razmišljati i predlagati* (5–7).

Slušati. Na tragu dijaloga između *ideologije roda* i znanstvenih istraživanja o *rodu (gender)*, Kongregaciji drži da je, prije svega, potrebno „slušati i razumjeti kulturne događaje posljednjih desetljeća” (8.). Da bi što bolje prosudila temu *roda*, osluhнула je povijesni kontekst, u kojemu razne studije ili struje smatraju „da je spolni identitet više društvena konstrukcija negoli prirodna ili biološka danost“ (8.). Zamišljajući društvo bez razlika između spolova, prema tim teorijama, u odnosima među osobama, neovisno o prokreaciji, važna je samo bliskost pojedinaca svodeći ustanovu obitelji na proizvoljno viđenje, a, odvajajući rod od spola, pojedinci sami

određuju svoje spolne sklonosti. Posljedice toga jesu „spolne orijentacije“, koje isključivo određuje pojedinac (9–11.). Stvara se okružje u kojemu se sve više suprotstavlja narav i kultura. Rodne se ponude stapaju u *queer*, tj. fluidne dimenzije, odnosno time se „zastupa postupna emancipacija pojedinca od bilo kakva spolnoga određenja koje bi bilo dano *a priori*“. Zagovarajući slobodu izbora roda i samoodređenja, u pitanje se dovodi „dvojnost para“, a uvodi ideja „višeljublja“ tvrdeći da bi trajanje veze trebalo biti promjenjivo, čija je posljedica, ne samo narušavanje odgovornosti i obveza očinstva i majčinstva, nego i uvođenje mnoštva novih vrsta zajednica, koje su u suprotnosti s naravnim brakom. Nakon zamisli da im društvo treba jamčiti ta prava, materijalno ih pomoći, jer bi u suprotnomu došlo do socijalne diskriminacije u odnosu na manjine, ti su zahtjevi prihvaćeni u nekim međunarodnim i nacionalnim zakonodavstvima (12–14).

U istraživanjima o teoriji roda, ističe Kongregacija, pojavile su se *dodirne točke* oko kojih postoji slaganje, kao npr. borba protiv nepravedne diskriminacije, a čega je tijekom povijesti bilo i u Crkvi, te podsjeća da je Isus naviještao jednako dostojanstvo muškar-

ca i žene. Druga je dodirna točka potreba odgoja da se djeca uče poštovanju svake osobe u njezinoj posebnosti i različitosti. Također se naglašava da je pozitivni razvoj u antropološkome razumijevanju *vrijednosti ženskosti*, tvrdeći da je žena kadra razumjeti stvarnost na jedinstven način, jer žene ostvaruju oblik čuvstvenoga, kulturnoga i duhovnoga majčinstva neprocjenjive vrijednosti (15–18).

U odnosu na rodne teorije, postoje *kritične točke*, koje se temelje na denaturalizaciji, tj. otklonu od prirode. U takvomu poimanju, odnosno u pogrješnome shvaćanju slobode osjećaja i htijenja, spolni identitet i obitelj postaju podložni „likvidnosti“ stvarajući teoriju antropološkoga dualizma. Time se odvaja tijelo od volje, što vodi u relativizam te se pokreće kulturna i ideološka revolucija. Potom se različiti identiteti brane tako da se brišu sve razlike među njima, pa umjesto da se suprotstavi negativnim tumačenjima spolne razlike, koja umanjuje ljudsko dostojanstvo, ta se razlika želi izbrisati i stvoriti „neutralnu“ osobnost. Rodna ideologija uvodi odgojne projekte i zakonska usmjerenja, koja promiču osobni identitet odvojen od biološke razlike između muškarca i žene. Međutim, Crkva

neumorno promiče naravni poredak, tj. personalističku antropologiju (19–23).

Razmišljati. Nakon povijesnoga pregleda, u drugome se dijelu razmišlja o teoriji roda u svjetlu razuma. Govori se o *tijelu* kao integrirajućemu čimbeniku osobnoga identiteta i obiteljskih odnosa. Naglašava se da su biološke i medicinske znanosti potvrdile razliku između muškarca i žene (*seksualni dimorfizam*), a i genetika razlikuje muške od ženskih stanica. No ako spol osobe nije određen, medicina intervenira terapijski u svrhu jasnoga izražavanja konstitutivnoga identiteta osobe. Proces identifikacije otežava fiktivna konstrukcija o „neutralnom ili trećemu rodu“ (*transgender*), čime se zataškava činjenica da je spol osobe strukturalna odrednica muškarca ili žene, što vodi u dvosmislenost muškosti ili ženskosti (24–25). I filozofska raščlamba pokazuje da je spolna razlika između muškarca i žene bitna za ljudsku osobnost te je temelj osobnoga identiteta u horizontalnome (*dvojstvo*: muškarac-žena) i u vertikalnome smislu (*trojstvo*: muškarac-žena-Bog), kao i na području međuosobnih (ja/ti) i obiteljskih odnosa (ti/ja/mi). Razlika je uvjet svih spoznaja, što potvrđuju psihoanalitičke teorije, jer u obitelji veza s maj-

kom i ocem olakšava djetetu razradbu spolnoga identiteta i razlike. Usto, fiziološka kompletnost jamči potrebne uvjete za rađanje, dok uporaba tehnologije poteže manipulaciju ljudskim zametcima, fragmentaciju roditeljstva ili komercijalizaciju ljudskoga tijela. Kongregacija smatra bitnim proširenje razuma na transcendentnu dimenziju, na dijalog vjere i razuma, na razmišljanje o ontološko-metafizičkoj istini o čovjeku, u čemu vidi evangelizacijsko poslanje Crkve (26–29).

Predlagati. Osim *slušati*, poslanje je Crkve nuditi *prijedloge* ljudskoj zajednici. U tome vidu, Kongregacija zagovara važnost jasne i uvjerljive antropologije, inače je nemoguće ispravno ustrojiti odgojni put. Prvo što treba prepoznati jet činjenica da čovjek ima *narav*, koju treba poštovati i kojom se ne smije manipulirati. Bit i korijeni kršćanske antropologije nalaze se u *Knjizi Postanka*: „na svoju sliku stвори Bog čovjeka, muško i žensko stвори ih“ (Post 1, 27). Stvoritelj je čovjeku kao zadaću dao tijelo, muškost i ženskost, isto mu je tako u zadaću dao čovještvo, dostojanstvo osobe, čega je znak sebedarje. Jer, čovjek je stvoren za dijalog, za sinkronijsko i dijakronijsko zajedništvo. Stoga, dajući antropološki

odgovor na nijekanje dvojnosti muškarca i žene iz koje nastaje obitelj, Crkva *ljudsku narav* shvaća u svjetlu *jedinstva duše i tijela* te potvrđuje metafizički korijen spolne razlike tvrdeći da su muškarac i žena „dva načina na koji se izražava i ostvaruje ontološka stvarnost ljudske osobe“ (33., usp. 30–35).

Kongregacija ističe *obitelj*, kao, prije svega, antropološku, a tek onda društvenu i kulturnu danost, odnosno kao prirodno mjesto u kojemu se muškarac i žena uzajamno ostvaruju. Ona prethodi državi, koja o tome mora voditi računa, jer iz naravi obitelji proistječu dva temeljna prava. Prvo je da bude priznata kao primarno odgojno mjesto u izgradnji djeteta, jer se radi o odgojnome *pravu-dužnosti* roditelja što je povezano uz prenošenje života, a drugo, pravo je djeteta rasti u obitelji s jednim tatom i jednom mamom. Djeca imaju pravo susresti se sa stvarnošću muškosti i ženskosti oca i majke i tako afektivno sazrijevati, a roditelji imaju obvezu, nasuprot bezličnoj kulturi, pružiti djetetu spolni odgoj usmjeren na osobu (36–38). S obzirom na obitelj, odgojnomu djelovanju supsidijarno se pridružuje školski rad, jer je cilj katoličke škole promocija ljudske oso-

be, što je u središtu Kristova učenja. Tako se uspostavlja odgojna zajednica kao mjesto suživota različitosti, susreta, dijaloga, otkrivanje životnoga poziva u svjetlu solidarnosti s drugima. U odnosu na pojavu novih ideja, cjelovitomu odgoju i razvitku kritičkoga smisla pridonosi osobno svjedočenje odgojitelja (39–42).

U odgojnome tijeku, poglavito kada se radi o spolnome odgoju, ne smije izostati cjeloviti pogled na suvremeno društvo, jer pred naletom prijepora, obitelj se ne smije ostaviti sama pred odgojnim izazovima. Premda je uloga roditelja nezamjenjiva, ipak posebnu potporu obitelji pozvani su dati Crkva, škola i mjesna zajednica, tj. nužno je, ističe Kongregacija, promicati stvarni, a ne birokratski, *odgojni savez*, koji je u krizi, između obitelji, škole i društva. S obzirom na *spolni odgoj* najveća je odgovornost na roditeljima i učiteljima. Odgojni rad treba se temeljiti na načelu supsidijarnosti, tj. svi odgojni sudionici moraju poštovati stav i nalog roditelja te ni demokratska država ne smije svesti odgojnu ponudu na jednu misao. Bitno je raditi na cjelovitoj izgradnji odgojitelja: duhovnoj, didaktičkoj, psihopedagoškoj, jer odgoj osobe obuhvaća ne samo profesionalni, već duhovni i kulturni

aspekt, tj. formacija zahvaća najdublje aspekte osobnosti, duhovni i vjerski. Izobrazba odgojitelja ne odnosi se samo na pojedinca, nego na cijelu odgojno-obrazovnu zajednicu sa svim dimenzijama. Katolički nastavnici, stvarajući programe za spolni odgoj i izobrazbu, trebaju biti upućeni u temu *roda* i u važeće zakone, a sveučilišne ustanove pozvane su pomoći im u poimanju

cjelovite antropologije, koja obuhvaća tjelesne, psihičke i duhovne dimenzije identiteta. U kontekstu poteškoća, koje stvara *ideologija roda*, Kongregacija, hrabreći učitelje, smatra da je *kultura i put dijaloga*, koji uključuje, *slušanje, razmišljanje i predlaganje* kršćanske vizije, najdjelotvorniji način za pozitivnu preobrazbu nemira i nerazumijevanja (43–57).